

ІННОВАЦІЙНИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОРМОВИРОБНИЦТВА

Грабчук І. Ф., к.е.н.

Постановка проблеми. З появою нових орієнтирів щодо відродження галузі тваринництва особливої пріоритетності набуває науковий і практичний пошук стратегії розвитку кормовиробництва, обрання напрямів, форм і методів її реалізації з метою підвищення ефективності галузі. За рівнем розвитку вітчизняне кормовиробництво відстає від країн – членів світового господарського співтовариства внаслідок екстенсивного, надто ресурсо- і природозатратного та екологонебезпечного господарювання. Це суттєво впливає на процес виробництва якісної сировини і продуктів харчування та формування продовольчої безпеки держави, що зумовлює необхідність цілеспрямованого й швидкого переходу кормовиробництва до прогресивного інноваційно-інвестиційного типу розвитку. З огляду на це виникає потреба у розробці теоретико-методологічних і прикладних аспектів застосування інновацій у кормовиробництві, які сприятимуть зростанню ефективності галузі. Актуальність, теоретична та практична значимість зазначеної проблеми, і недостатність її розкриття у вітчизняній економічній науці визначила напрям проведення даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Питанням пошуку економічних, еколого-економічних та організаційно-технологічних резервів підвищення ефективності виробництва і використання кормів присвячені роботи П. Березівського, І. Бондарчука, В. В'юна, В. Гришка, В. Долинського, О. Єрмакова, М. Карамана, П. Кропа, М. Куліша, Л. Павловської, В. Перегуди, Д. Приходька, В. Славова, Я. Сибаль, І. Топіхи,

О. Ходаківської, Г. Черевка та інших вчених економістів-аграрників. Ґрунтовне дослідження різних аспектів інноваційного розвитку й ефективності інновацій в агропромисловому виробництві здійснили у своїх працях вітчизняні науковці: В. Бойко, А. Гайдуцький, В. Геєць, М. Дем'яненко, О. Дацій, М. Зубець, О. Крисальний, М. Кропивко, С. Покропивний, Г. Підлісецький, П. Саблук, Є. Ходаківський, В. Юрчишин, а також іноземні: Л. Водачек, П. Еліот, Ю. Морозов, Б. Твісс, Р. Фатхудінов, Й. Шумпетер та ін. Незважаючи на значний інтерес вчених та практиків до вирішення проблем розвитку кормовиробництва, поки що відсутній системний підхід до підвищення ефективності галузі на інноваційній основі, що і зумовило необхідність проведення окремого дослідження.

Мета, об'єкт та методика дослідження. Метою дослідження є розробка та обґрунтування теоретико-методологічних та науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності кормовиробництва на інноваційній основі. *Об'єктом дослідження* є процеси формування та забезпечення ефективності кормовиробництва за рахунок інноваційної складової. *Предметом дослідження* є сукупність теоретико-методологічних і прикладних проблем зростання ефективності кормовиробництва на основі інноваційного розвитку галузі. У процесі дослідження використані загальні і специфічні методи і прийоми дослідження: індукції і дедукції, абстракції, узагальнення, системного підходу до явищ, економіко-статистичний, нормативний що вивчаються і ін.

Результати дослідження. У сучасних умовах розвитку кормовиробництва інновації є одним із ключових факторів, які визначають підвищення його ефективності. Термін «інновація» у кормовиробництві розглядається як процес створення нових чи покращених видів кормових культур і сумішок, технологій виробництва, заготівлі і зберігання кормів, нових форм організації та управління галуззю кормовиробництва [2, с. 137]. Ефективність інновацій визначається у процесі перетворення наукових досліджень у практичне застосування, коли кормові культури і технології їх культивування, які якісно відрізняються від попереднього аналога дають приріст корисного ефекту у кормовиробництві, який заснований на досягненнях науки і техніки.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що найбільш активним напрямом розвитку інноваційного процесу у кормовиробництві на сучасному етапі є впровадження нових сортів кормових культур і кормосумішок. Про економічну значимість інноваційних сортів свідчить те, що за однакових витрат на обробіток ґрунту, посів, догляд за посівами і збирання, їх впровадження забезпечує збір кормів з 1 га ріллі по 70–120 ц к. од. і 7–12 ц перетравного протеїну, тоді як традиційні – 25–35 ц к. од і 3-5 ц перетравного протеїну.

В умовах ринкової економіки, коли сортонасіння для багатьох товаровиробників є єдиним доступним фактором інтенсифікації при виробництві кормів, з'являється необхідність економічної оцінки кожному впровадженому у виробництво сорту кормової культури та суміші з врахуванням його кількісних і якісних показників.

На відміну від традиційної оцінки ефективності вирощування кормових культур, яка передбачає використання системи окремих показників. Кожний з яких визначає різний рівень ефективності виробництва однієї й тієї ж культури. Пропонується комплексна оцінка ефективності вирощування кормових культур за методом DEA – аналіз оболонки даних (вперше), яка ґрунтується на визначенні інтегрального показника ефективності, який включає економічну, екологічну і енергетичну ефективність. Інтегральний показник ефективності кормовиробництва визначається за формулою:

$$I_{ef.} = E_{к.ef.} \cdot E_{кол.ef.} \cdot E_{нерг.ef.} \quad (1),$$

де $I_{ef.}$ – інтегральний показник ефективності кормовиробництва; $E_{к.ef.}$ – економічна ефективність; $E_{кол.ef.}$ – екологічна ефективність; $E_{нерг.ef.}$ – енергетична ефективність галузі.

Економічний зміст інтегрального показника ефективності кормовиробництва

полягає в тому, що він враховує ступінь впливу на загальну ефективність кормовиробництва у взаємозв'язку економічної, екологічної і енергетичної ефективності та дає можливість встановити ранжування кормових культур за визначеними коефіцієнтами і виявити переваги інноваційних кормових культур над традиційними (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги інноваційних кормових культур над традиційними

Назва культури	Економічна ефективність	Екологічна ефективність	Енергетична ефективність	Інтегральний показник ефективності	Місце за ефективністю
Інноваційні кормові культури					
Галега	1,000	1,000	0,511	0,511	1
Пелюшко-вівсяна суміш	0,767	0,782	0,791	0,474	2
Ярі тритікале з сераделлою і пелюшкою	0,755	0,772	0,799	0,466	3
Люпин з овсом і пелюшкою	0,617	0,734	0,770	0,350	4
Пелюшка з тритікале	0,556	0,614	0,257	0,088	5
Пайза з редькою олійною	0,377	0,427	0,120	0,019	6
Пелюшка з тритікале і люпином	0,419	0,480	0,418	0,084	7
Люпин з овсом і пелюшкою	0,744	0,807	0,106	0,064	8
Овес з амарантом	0,932	0,997	0,076	0,071	9
Овес з амарантом і сераделлою	0,597	0,663	0,067	0,027	10
Пайза з пелюшкою	0,558	1,000	0,052	0,029	11
Пайза з редькою і сераделлою	0,610	0,753	0,249	0,114	12
Озимі тритікале з ріпаком озимим	0,549	0,632	0,729	0,253	13
Традиційні кормові культури					
Люцерна	0,470	0,520	0,474	0,116	14
Сумішка люцерни із злаковими травами	0,465	0,482	0,488	0,109	15
Конюшина червона	0,451	0,480	0,427	0,092	17
Сумішка конюшини червоної із злаковими травами	0,453	0,481	0,428	0,093	16
Еспарцет	0,456	0,481	0,412	0,090	18
Буркун білий	0,461	0,482	0,313	0,070	19

Джерело: власні дослідження.

За даними таблиці 1 видно, що найбільші переваги мають культури, які зайняли у всій сукупності перші місця, а саме: галега, ярі тритікале з сераделлою і пелюшкою, пайза з редькою і сераделлою, пелюшка з тритікале, пелюшка з тритікале і люпином, пайза з редькою олійною, пелюшко-вівсяна суміш, кукурудза на силос, люпин з вівсом, пайза з пелюшкою, озимі тритікале з ріпаком озимим, овес з амарантом, сумішка конюшини червоної із злаковими травами, сумішка люцерни із злаковими травами, овес з амарантом і сераделлою, люпин з вівсом і пелюшкою, люцерна.

Однією з найперспективніших культур у вирішенні проблеми збільшення виробництва кормів і протеїну для тваринництва є галега. В результаті багаторічних

інтродукційних досліджень галега отримала широку популярність в якості нової кормової культури в Україні, в країнах СНД і науковцями галега інтродуцирована в природних умовах зон Полісся та Лісостепу Житомирської області. Наукові дослідження та досвід багатьох господарств у різних ґрунтово-кліматичних умовах області свідчать про великі перспективи вирощування галеги (козлятника східного) на кормові цілі. Серед бобових культур галега відзначається інтенсивним накопиченням вегетативної маси у ранньовесняний період, внаслідок чого корм можна одержати на 10-15 діб раніше від конюшини і люцерни. Галега східна (*Galega orientalis* L.) – перехреснозапилювана рослина. Даючи латинську назву цій рослині «галега», вчені мали на увазі її благотворний вплив на тварин. У перекладі з грецької «гала» означає молоко, «агенин» – діяти, тобто можна перекласти як «молокогон» [3, с. 118]. За кормовою цінністю, виходом корму з гектара та за довговічністю вирощування на одному місці ця рослина випереджає традиційні культури.

Економічні розрахунки показали високу ефективність вирощування культури. За умови вирощування галеги як однорічної культури загальні витрати на одиницю площі не перевищують 879 грн/га за рік. Середньоузагальнена ціна на траву як вид сировини за врожайності 357 ц/га становить 19992 грн. Розрахунковий чистий прибуток від реалізації продукції перебуває в межах 7500–7800 грн/га.

Висновки. Отже, перспективним напрямком науково-технічного прогресу у кормовиробництві потрібно вважати розробку і впровадження високоурожайних сортів кормових культур, їх економічна значимість полягає у тому, що за однакових витрат на обробіток ґрунту, посів, догляд за посівами і збирання, забезпечується підвищення урожайності кормових культур, якості кормів, що дасть змогу у перспективі збільшити виробництво кормів та знизити собівартість рослинницької і тваринницької продукції.

Використані джерела інформації

1. Білосор Л. В. Особливості формування ринку інноваційної продукції в аграрній сфері / Л. В. Білосор // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 106–112.
2. Грабчук І. Ф. Інноваційний розвиток кормовиробництва / І. Ф. Грабчук // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвячені 10-річчю ф-ту аграр. менеджменту «Розвиток агробізнесу в Україні: проблеми, пріоритети, перспективи». – Житомир: Вид. ЖДУ ім. І. Франка. – 2010. – С. 136 – 139.
3. Зубець М. В. Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика): Збірник наукових праці / М. В. Зубець, С. О.Тивончук. – К.: Аграрна наука, 2006. – 480 с.
4. Кропивко М. Ф. Організаційні форми впровадження інновацій в агропромислове виробництво з використанням потенціалу аграрної науки / М. Ф. Кропивко, Т. С. Орлова // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 11–18.